

ԼՈՒՍՅԱ ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

«Մատենադարան» Մ. Մաշտոցի անվան հին ձեռագրերի
գիտահետազոտական ինստիտուտի հայցորդ

ՀՏԴ 821.19.0

ՀԱԿՈԲ ՊԱՐՈՆՅԱՆԻ ՄԱՆԿԱԿԱՆ ՊԱՐԲԵՐԱԿԱՆԻ
ՍՏԵՂԾԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹՅԱՆ ՈՒՐՎԱԳԻԾ

Բանալի բառեր և արտահայտություններ. մանկագիր, Հակոբ Պարոնյան, հեքիաթ, պոեմ, թարգմանություն, պատմվածք, բարոյախրատական միտում, մանկավարժություն, դաստիարակություն:

Ключевые слова и выражения: детский писатель, Акоп Паронян, сказка, участок, перевод, история, нравственная ориентация, педагогика, образование.

Key words and expressions: children's writer Hakob Paronyan, fairy tale, plot, translation, story, orientation ethical, pedagogy, education.

Արևմտահայ ամբողջ գրական զարգացումը, հայ իրականության մեջ մանկական անդրանիկ պարբերականի երևան գալը, մամուլի և քննադատության բոլոր հիմնական երևույթները սերտորեն կապվում են հանձարեղ երգիծաբան Հակոբ Պարոնյանի անձնավորության ու ստեղծագործության հետ:

Հ. Պարոնյանի գրական ժառանգությամբ զբաղվող բանասերները նրա հասարակական գործունեությանն անդրադառնալիս հիմնականում բավականացել են հարևանացիորեն հիշատակելով նրա ուսուցչական աշխատանքի տարեթվերը Կ. Պոլսի զանազան դպրոցներում՝ անուշադրության մատնելով երգիծաբանի եռանդուն միջամտությունը հայ դպրոցի և մանկավարժական մտքի զարգացման գործին: Մանկավարժներն իրենց հերթին չպատճառաբանված անտարբերություն են ցուցաբերել նրա մանկավարժական ժառանգության նկատմամբ:

Պարոնյանը որպես ընթերցանության լավագույն նյութ ընտրում էր հեքիաթը, որն իր բովանդակությամբ և արտահայտչական առանձնահատկություններով անչափ հետքերակա էր երեխաների համար: Հեքիաթներն ունեն բարոյախրատական միտում, և գրեթե բոլորը վերջանում են այդպիսի միտք ունեցող չափածո խոսքերով: Առաջին անգամ հայ մանուկը Հ. Պարոնյանի «Թատրոն. բարեկամ մանկանց» երկ-շաբաթաթերթում կարդում է այլ ժողովուրդների մոտ վաղուց տարածում գտած հեքիաթները: Արևմտանկյունական մանկական գրականությունից վերցված գործերում տեղանուններն ու անձնանունները փոփոխվում էին,

որպեսզի նկարագրված գործողությունները, ինչպես և գործող անձինք մոտ և հարագատ լինեին մանուկներին: Այդպես է նաև Հ. Պարոնյանի՝ «Կարմիր Վարդուկ» հեքիաթի՝ Շառլ Պերրոյի¹ «Կարմիր գլխարկը» հանրահայտ հեքիաթի պարագայում: Այս հեքիաթի դաստիարակչական իմաստը հասցվում էր մանուկներին հետևյալ խոսքերով. «Թող թույլ բերան չըլլան և ամեն իրենց դեմն ելնողի չպատմեն իրենց բանն ու գործը, թող չիմացնեն ուր երթալնին, ուրկե՞ գալերնին, ձեռվընին խավի՞ճ, թե՞ խորիսխ, ինչ ունենալնին ասոր անոր չհասկացնեն, որովհետև իրենց տեսած ամեն մարդիկ ալ բարի չեն»²:

Շառլ Պերրոն այն կարծիքին էր, որ ողբերգական բոլորեներն անհրաժեշտ են երեխաների դաստիարակության համար: Որքան մեծ ապրումներ են ունենում երեխաները Կարմիր գլխարկի, Մոխրոտի կամ մյուսների համար: Դրանք էլ հենց կարելի է համարել մանկական տառապանքներ: Իսկ երբ մտաբերում ենք Ֆ. Դոստոևսկու այն խոսքը, որ տառապանքը մարդկության կյանքում ամենագլխավոր օրենքն է, ապա Պերրոյին կարելի է համարել է հմուտ դաստիարակ ու հոգեբան:

«Հեքիաթի համեմատվող տարբերակները, - նկատում է ուսումնասիրողը, - հայ և ֆրանսիական բանահյուսության մեջ, կերպարների, բարոյախոսության և համատեքստի առումով մի շարք ընդհանրություններ են ի հայտ բերում, բայց սյուժեի և բարոյախոսության ընթացքը զարգացնում են լիովին տարբեր ուղղություններով: Հեքիաթի վերջում Շ. Պերոն դիմում է բոլոր մանուկներին, հատկապես խոսքն ուղղելով փոքրիկ աղջիկներին, ովքեր վտանգի մեջ են ընկնում անծանոթ մարդկանց լսելով: Նա զգուշացնում է, որ շատերը, գայլի դիմակի տակ հանդես գալով, օգտագործում են մարդկանց միամտությունն ու անկեղծությունը:

Հայկական վերջաբանում՝ Հ. Պարոնյանի առաջարկած «Կարմիր Վարդուկ» տարբերակում, հասցեատերերը փոքրիկ տղաներն են կամ պարզապես երեխաները, ովքեր խրատներ լսելու կարիք չատ ունեն:

¹ Ֆրանսիացի գրող և գրականության տեսաբան Շառլ Պերրոյի (1628-1703) հանրահռչակ հեքիաթները երեխաներին հմայում են նաև իրենց գեղեցիկ ձևավորված հրատարակություններով: Եվ պատահական չէ, որ այդ հեքիաթներին անդրադարձել են նաև հայտնի կոմպոզիտորներ Պրոկոֆևը («Մոխրոտը» բալետը), Չայկովսկին («Քնած գեղեցկուհին» բալետ) և ուրիշներ: Առաջինը մշակելով ժողովրդական հեքիաթը՝ Պերրոն այն մատչելի դարձրեց մանուկներին: Նրա հերոսներն ուժեղ ու չար հակառակորդին հաղթում են սեփական կամքի ու հնարամտության շնորհիվ:

² «Թատրոն. բարեկամ մանկանց», Կ. Պոլիս, 1876, № 6, էջ 41-42:

Հետաքրքրական է հատկապես այն հանգամանքը, որ հեքիաթը, բացի վերոհիշյալ նշանագիտական բաղադրիչներից, ունի նաև գունային խորհրդանշայնության բաղադրիչը, որն էլ իր հերթին հնարավորություն է տալիս մեկնել այնպիսի նուրբ ենթիմաստներ, որոնք կաղապարված են հիմնական իմաստների ներքո: Օրինակ, երբ ծանոթանում ենք «Կարմիր գլխարկ» հեքիաթի³ բազմաբնույթ մշակումներին՝ ներկայացված տարբեր ազգերի հեղինակների կողմից, միանգամից նկատում ենք ազգամտածողությանը բնորոշ առանձնահատկություններ»⁴:

Մանկական պարբերականում խմբագիրը փորձում էր մանուկներին շրջապատի հետ կապելու նպատակով գրվածքի նյութն ընտրել առօրյա կյանքի իրադարձություններից: Երգիծաբանը երկշաբաթաթերթում հաճախ էր օգտվում մանկապատանեկան գրվածքների պոմեներից՝ որոշ փոփոխություններով ու հավելումներով: «Եթե մանկական բանաստեղծություններից աղքատ է Պարոնյանի հանդեսը, ապա այն բավականաչափ լայն տեղ է տալիս չափածո առակներին, օգտագործելով այդ ժանրով զբաղվող բոլոր մարդկանց երկերը: «Թատրոն մանկանցում» հանդիպում ենք Եզովպոսի, Լաֆոնթենի, Կոիլովի մի շարք առակներին, թարգմանված տարբեր մարդկանց կողմից, ինչպես Գ. Այվազովսկու, Ա. Գալֆայանի և ուրիշների:

Մանկական այս ուշագրավ հանդեսում մեծ թիվ են կազմում թարգմանական երկերը. և դա շատ հասկանալի է, չունենալով հիմնական աշխատակիցներ, խմբագիրը, այն էլ ոչ մանկական մի գրող, ի վիճակի չէր մենակ ստեղծագործել 16 էջանոց կիսամսյա մի հանդես լցնելու չափ նյութ:

Դեմոկրատական կուռ աշխարհայացքին հավատարիմ գրողը նյութերի ընտրությունը կատարել է մեծագույն զգուշությամբ, չի թարգմանել

³ Հեքիաթը հայ ժողովրդական բանահյուսության ամենահին, ամենատարածված ժանրերից մեկն է: Համաշխարհային բանագիտության մեջ տարբեր տեսություններ ու կարծիքներ կան հեքիաթի ծագման վերաբերյալ: Իրենց բովանդակությամբ հեքիաթները լինում են երեք տեսակ՝ հրաշապատում, իրապատում, կենցաղային-երգիծական: Հետաքրքրական է, որ հեքիաթների գրեթե մեծ մասը ունի նույն առաջաբանը, ինչպես՝ «Լինում է, չի լինում», «Կար չկար», «Ժուկով ժամանակով», «Ժամանակով», «Չգիտեմ՝ ո՛ր երկրում, ո՛ր թագավորության մեջ» և այլն: Հեքիաթում ընթերցողը տեսնում է իրար դեմ մենամարտող բարի և չար ուժերին: Վերջաբանում՝ բարու հաղթանակը, որը խոչընդոտներ է հաղթահարել: Առավել կարևոր հանգամանք է, որ հեքիաթներում բարին մենակ չի գործում. նրան օգնության են հասնում հրաշագործ ուժերը:

⁴ Մանոյան Ս., Հեքիաթը որպես մշակութային երկխոսության միջոց, Օտար լեզուները մասնագիտական նպատակների համար, Երևան, 2015, էջ 129-130:

երեխաների մտքին ու զգացումներին ոչինչ չատող էժանագին պատմություններ, որոնք առատորեն մուտք էին գործում հայ իրականություն այլ գրողների թարգմանությամբ:

Պարոնյանը ֆրանսերենից կատարել է փոխադրություններ, տեղայնացնելով, հայացնելով և՛ նկարագրվող միջավայրը, և՛ մարդկանց: Դժբախտաբար, բուն հեղինակների անունը չտալով, չի օգնում մեզ իմանալու, թե ումի՞ց է վերցրել ու փոխադրել դրանք: Ավելի ն. նա կարող է, անգամ, մոլորության մեջ զցել ումանց՝ կարծել տալով, թե առաջին դեմքով պատմվող որոշ պատմություններ վերցված են երգիծաբանի կյանքից»⁵, - Իրավացիորեն նկատում է արվեստագետ Գառնիկ Ստեփանյանը:

Մանկագիրը ժողովրդի անցյալից ընտրում էր պատմության համար կարևոր նշանակություն ունեցող այն իրադարձությունները, որոնք երեխաներին կարող էին հաղորդել հայրենասիրական զգացում, կտրվորեցնելին սիրել հայրենիքը՝ այն ճշմարտապես ճանաչելով: Երգիծաբանը ոչ թե սրբերի շարքը դասված նշանավոր գործիչների կյանքի ու գործունեության նկարագրությամբ է ուզում դաստիարակել նոր հասունացող սերնդին, աստվածաշնչյան բարոյախոսական առակներով, այլ նշանավոր մարդկանց կյանքի արգասավոր և օգտաբեր դրվագներով: Անտարակույս, Պարոնյանը չէր կարող իր պարբերականից ամբողջապես վանել Աստվածաշնչի առասպելները, քանի որ դրանից մեծանում էր թերթի արժեքը:

Հայ գրականության թերևս ամենահամարձակ գրողն իր և մանուկների միջև սերտ կապ ու անաչառ բարեկամություն հաստատելու նպատակով «Թատրոն. բարեկամ մանկանցի» մի շարք պատմություններ («Մոտո Ախպարի պատմությունը» և այլն) երեխաներից լսած էր համարում: Ահա թե ինչ է գրում հոդվածներից մեկում. «Բայց խոսքը մեր մեջ մնա, գաղտուկ ըսելիք մը ունիմ ձեր ականջն ի վար: Ես այսչափ բաներ ձեզի սորվեցնել խոստացած ատենս, կան անանկ բաներ, որ ես ալ ձեզմե սորվելով պիտի գրեմ, ինչպես որ այս «Թատրոնին» մեջ գրած պատմություններուս շատը ձեզի պես պզտիկ տղոցմե սորված եմ»⁶:

Պարոնյանի սրամիտ դատողություններն ու խոսակցության նյութի մեջ ծիծաղելին, կոմիկականն արտասովոր խորությամբ ընդգծելը նրա բանավոր խոսքի բնորոշ առանձնահատկությունն էին կազմում: Մի կարևոր հանգամանք. մանուկ ընթերցողի հետ խոսելու համար երգիծաբանն ընտրել ու մշակել է նրանց հասկանալի, նրանց

⁵ Ստեփանյան Գ., Հակոբ Պարոնյան, Երևան, 1964, էջ 186-187 :

⁶ «Թատրոն. բարեկամ մանկանց», 1876, №1, էջ 2:

մտածողության համապատասխան մի լեզու⁷ զերծ ոչ միայն գրաբարյան ազդեցությունից, այլև գրական նորակերտ բառերից, բարդ, մանվածապատ նախադասություններից: Պարոնյանի նյութերում գրական անհասկանալի բառերին փոխարինելու էին գալիս փակագծի մեջ նշված թուրքերեն այն բառերը, որոնք պոլսահայերը սիրում էին օգտագործել ընտանիքներում, հետևաբար հասկանալի էին «փոքրիկ բարեկամներին, «կարդացողներին», ինչպես սիրում է գործածել հեղինակը՝ ենթադրելով, որ «ընթերցող» բառը դժվար կարող են ընկալել:

«1876 թ. հունվարի 1-ից Պարոնյանը խմբագրել է «Թատրոն բարեկամ մանկանց» կիսամյա հանդեսը՝ «Թատրոնին» զուգահեռ, նկատում է հայ պարբերական մամուլի նշանավոր մասնագետը՝ Ա. Խառատյանը: Առաջին անգամ չէր, որ երգիծաբանը մեկից ավելի թերթ էր խմբագրում, և այս հանգամանքը, մեր կարծիքով, հիմնականում բացատրվում է նյութական սուր կարիքը մեղմելու ակնկալությամբ: Բնութագրական է, որ իր գիտակցական կյանքի ամբողջ ընթացքում մեծ երգիծաբանին հուզում էին հատկապես հայրենի ժողովրդի նյութական ծանր վիճակը: Դրանից առաջ, դարձյալ «Թատրոնին» զուգահեռ, Պարոնյանը հրատարակում էր «Թիյաթրո» արաբատառ թուրքերեն երգիծաթերթը (1874 -1875):

«Թատրոն. բարեկամ մանկանց»-ը առաջին մանկական երգիծական հրատարակությանն է հայ մամուլի պատմության մեք: Երգիծանքն այստեղ հանդես է գալիս իբրև բարոյական նպատակադրումների դրսևորման ձև և առաջմղիչ ուժ:

Ժամանակի մանկավարժական գրականության մեջ Պարոնյանը լուրջ նորություն էր բերում՝ համընդհանուր և տաղտկալիորեն պարտադրվող ճշմարտությունները դեռահաս ընթերցողին հրամցնելով թարմ և մատչելի ժանրային հնարանքներով, կատակներով ու սրամտությամբ: Պարբերականը նախատեսված էր «երեքից մինչև տասներկու տարեկան ընթերցողներու» համար: Այն հարուստ տվյալներ է տալիս Պարոնյանի մանկավարժական հայացքների վերաբերյալ: Իր ընթերցողի հետ Պարոնյանը զրուցում է կատակով, սակայն աննկատելիորեն նրան է

⁷ Մայրենի լեզվով ուսուցումը Պարոնյանը տեսնում էր միայն աշխարհաբարի միջոցով, քանի որ այն հասկանալի էր և մատչելի: «Աշխարհաբարը, կըսեն, կույր է, կաղ է, սապատող է, տգեղ է, աղքատ է, իսկ գրաբարն հարուստ է, գեղեցիկ է: Բայց ո՞վ ըսավ իրենց՝ թե մեռյալներուն մեջ հարուստներ ու գեղեցիկ չգտնվիր: Ննջեցյալն արթնացնելու աշխատելու տեղ՝ կենդանին ճոչացնենք ու գեղեցկացնենք:» (Ս. Գ., Լալախանյան, Հայ մանկական գրականության ուրվագծեր, Երևան, 1973, էջ 94:)

ներարկում բարոյական ու մտավոր արժեքներ: Պարբերականի հետաքրքրաշարժ գրույցները, փոքրիկ պատմություններն ու խորհրդածությունները, պատկերազարդ նյութերը ամենուրեք ցույց են տալիս, որ խմբագիրը մանուկներին հաղորդում է առաքինության, հայրենասիրության և մարդասիրական զգացումներ»⁸:

Պարոնյանն այն գրողներից էր, որոնք միշտ հասարակական շարժման առաջից են գնում, հայտնաբերում հասարակության մարմինը ծվատող չարիքները և առաջինը մարտի նետվում նրանց դեմ: Հայ մանուկների համար նախատեսված երկշաբաթաթերթ հրատարակելով՝ Պարոնյանը նպատակ էր դրել հայկական ընտանիքներում արմատավորել հայերեն լեզուն, որն անչափ դժվարին ու շնորհակալ մի գործ էր:

Պարոնյանագետ Գ. Ստեփանյանը, անդրադառնալով «Թատրոն մանկանցի» գրական երկերին, այն բաժանում է երեք խմբի.

1) Ինքնուրույն, արձակ երկեր՝ պատմվածքներ, առակներ, հեքիաթների մշակումներ և այլն:

2) Չափածո երկեր՝ ոտանավորներ, առակներ, հանելուկներ և այլն:

3) Ֆրանսերենից կատարած փոխադրություններ, թարգմանություններ:

Ինքնուրույն արձակ երկերի մեջ նկատելի թիվ են կազմում լայն տարածում գտած որոշ հեքիաթների պարոնյանական մշակումները: Դրանցից են «Մոտո ախպարը և կատու նապաստակը»: Բովանդակությունը հետևյալն է: Մոտո ախպարը միամիտ մարդ է. ծանոթները նկատելով նրա միամտությունը հաճախ կատակներ են անում նրա հետ: Մի օր տերը նրա միջոցով իր բարեկամներից մեկին ուղարկում է մեկ ողջ նապաստակ: Կատակասեր երեխաները ճամփին խորջինից հանում են նապաստակը նրա տեղ դնում կատու: Միամիտ մարդը գլխի չնկնելով՝ տանում հանձնում է՝ ում որ ուղարկված էր և ասում է.

- Տերս բարն ըրավ,- կգրուցե Մոտո,- ձեզի աղվորիկ կլորիկ, ողջ առողջ նապաստակ մը ընծաս դրկեց: Չըլլա որ փախցնես, հա :

- Տոպրակեն հանե նայինք, կըսե տիրոջը բարեկամը: Մոտո ախպար թևերը կը սոթթե, պարկին կապը կը քակե և ձեռքը խոթելով պոչեն բռնած բայց ի՛նչ էր հանածը. Փամփուլիկ, թոմպուլիկ կատու մը»:

Ինչպես հայտնի է, այս հեքիաթը հետագայում բոլորովին այլ մշակմամբ տեղ է գտել նաև Հովհ. Թումանյանի և Լ. Շանթի կազմած

⁸ Խառատյան Ա., Հակոբ Պարոնյանի պարբերականները (մեծ երգիծաբանի ծննդյան 150-ամյակի առթիվ), «Պատմա-բանասիրական հանդես», Երևան, 1994:

«Լուսաբեր» դասագրքում: Պարոնյանը դրանից մոտ քառասուն տարի առաջ է օգտագործել այն, թե նա որտեղից է վերցրել, մեզ անհայտ է: Պարոնյանը պատմվածքի վերջում տվել է մի բացատրություն, թե ինքն այդ պատմությունը լսել է Ներսես անունով մի տղայից, թե այն «շինծու պատմություն չէ, հապա իրավցնե եղած բան է եղեր», ինքը Ներսեսին ասել է, թե իզուր են երեխաները այդպիսի խաղ խաղացել խեղճ Մոտոյի գլխին:

Սա, անշուշտ, գրական մի հնարանք է. իրականում պատմությունն ունի ժողովրդական ակունք⁹:

Երկշաբաթաթերթում տեղ էին գրավում գիտահանրամատչելի ակնարկները, որոնք անհրաժեշտ գիտելիքներ էին հաղորդում բնության, կենդանական աշխարհի, տեղավայրերի և այլնի մասին: Մատուցման ձևերով առավել աչքի էին ընկնում աշխարհագրական վայրերի, առանձին քաղաքների մասին գրված նյութերը: Դրանք մանուկներին ու պատանիներն հորդորում էին պատմական տեղեկություններ հայ ժողովրդի կյանքից: Նկարագրելով Կոստանդնուպոլսի աշխարհագրական դիրքը՝ թերթը անդրադառնում էր նաև այնտեղ գաղթած հայերի կյանքին. «Ժամանակով ալ հայ կար այս քաղաքին մեջ, բայց խիստ քիչ. հազիվ 150 տարի կա, որ մեր ազգեն շատեր եկան դուրսերեն հոս բնակելու, Հայաստանի և Պարսկաստանի քաղաքներեն. Վանեն, Մուշեն, Կարինեն, Ակնեն հարյուրավոր մարդիկ ամեն օր իրենց ծնած ու մեծցած տեղերը թողնելով հես կթափեին»¹⁰:

«Թատրոն. բարեկամ մանկանց»-ում Հ. Պարոնյանի տպագրած պատմվածքները մանուկների ընթերցանության համար նախատեսված առաջին երկերն էին մեր գրականության մեջ: Հաջորդ տասնամյակում, երբ սկսում են հրատարակվել Նշան Պերպեյանի «Բուրաստան մանկանց» (Կ. Պոլիս), Տիգրան Նազարյանի «Աղբյուր» (Թիֆլիս) մանկական հանդեսները, հետագայում «Հասկեր»-ը այլն, հատկապես, երբ հայկական մանկական գրականության զարգացմանը ձեռնամուխ են լինում Ղ. Աղայանը, Հովհ. Թումանյանը, Աթ. Խնկոյանը և ուրիշներ, մեզ մոտ ստեղծվում է հարուստ մանկական գրականություն, սակայն, ինչպես պարզվում է, Խաչատուր Աբովյանից հետո այդ գրականության զարգացման ուղղությամբ անդրանիկ լուրջ քայլերը կատարել է Հ. Պարոնյանի երկշաբաթաթերթը: Եվ մի ուշագրավ փաստ. Պարոնյանի երկշաբաթաթերթում տեղ գտած նյութերը այսօր էլ պահպանում են իրենց պատմական-ճանաչողական արժեքը և գեղագիտական բավականություն պատճառում ընթերցողին:

⁹ Ստեփանյան Գ., Հակոբ Պարոնյան, Երևան, 1964, էջ 183-184:

¹⁰ «Թատրոն. բարեկամ մանկանց», 1876, №2, էջ 10:

Լ. Հարությունյան

**Հակոբ Պարոնյանի մանկական պարբերականի
ստեղծագործական պատմության ուրվագիծ
Ամփոփում**

«Թատրոն. բարեկամ մանկանց» երկշաբաթաթերթում Պարոնյանի տպագրած պատմվածքները մանուկների ընթերցանության համար նախատեսված առաջին երկերն էին մեր գրականության մեջ: Պարոնյանը որպես ընթերցանության լավագույն նյութ ընտրում էր հեքիաթը, որն իր բովանդակությամբ և արտահայտչական առանձնահատկություններով անչափ հետքորթական էր երեխաների համար: Ինքնուրույն արձակ երկերի մեջ նկատելի թիվ են կազմում լայն տարածում գտած որոշ հեքիաթների պարոնյանական մշակումները: Արևմտաեվրոպական մանկական գրականությունից վերցված գործերում տեղանունները և անձնանունները փոփոխվում էին որպեսզի նկարագրված գործողությունները, ինչպես և գործող անձինք մոտ և հարազատ լինեին մանուկներին:

Լ. Арутюнян

**Облик творческой исторической деятельности детского
периодического издания Акопа Пароняна
Резюме**

В нашей литературы для детского чтения первыми были рассказы Пароняна, напечатанное в газете "Театр- друг детей". Паронян , как лучший материал для чтения выбрал сказки, которые по содержанию и выразительным особенностям представляли большой интерес для детей. Отдельными прозами являются широко распространенные обработанные сказки Пароняна. Имена и названия из западноевропейской детской литературы были изменены для того, чтобы действия и действующие лица были близки детям.

L. Harutyunyan

**The creative historical activity outline of Hakob Paronyan`s
periodical for children
Summary**

In our literature Paronyan`s stories printed in "Theatre; children`s friend" newspaper were the first for children`s reading. Paronyan selected the fairy –tale as the best material for reading, which with its content and expressive features was interesting for children. Adaptions of fairy-tales made by Paronyan

were popular among separate proeses. The places and names from western – european literature were changed to make described actions and people be more close and friendly for children.